

Bava Metzia (75b)

— כל מי שיש לו מעות — **Rav Yehudah said in the name of Rav:** — אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב
Whoever has money — ומלוּה אוֹתוֹן שְׁלֵא בְעֵדִים — **and lends it without witnesses** עוֹבֵר מִשּׁוּם
 — „וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל” — **transgresses the Torah's command: And you shall not put a**
stumbling block before the blind. By advancing an unattested loan he causes the borrower to sin
 by denying the loan, since there are no witnesses to testify.

— גּוֹרֵם קִלְקָלָה לְעַצְמוֹ — **He** who lends without
 witnesses **causes a curse to fall upon himself** when he attempts to collect his debt; שְׁנֵאמַר
 — **as it is said:** „תִּשְׁאַלְמֵנָה שְׁפֹתַי שֶׁקָּר הַדְּבָרוֹת עַל צְדִיק עֵתֶק” — **May these lying lips be silenced,**
which speak falsehood about a righteous one. If the borrower denies his obligation, people will
 curse the lender, accusing him of speaking falsely about a righteous person.

The Gemara cites a related incident:

— קָא מְקַיִים רַבִּינָא כָּל מַה דְּאָמַר רַבִּינָן — **The Rabbis said to Rav Ashi:** — אָמְרוּ לֵיהּ רַבִּינָן לְרַב אֲשִׁי
“Ravina fulfills everything that the Sages said.” Rav Ashi decided to test Ravina. שְׁלַח לֵיהּ
 — בְּהַדְי פְּנֵיָא דְמַעְלֵי שַׁבְּתָא — **[Rav Ashi] sent [Ravina] the following message towards evening**
before Shabbos: — “**Would my master [Ravina] send me ten zuzim,**
for I have come across a small parcel of land to buy.” שְׁלַח
 — **Ravina sent back to him:** — “**My master [Rav Ashi] should bring**
witnesses — וְנִכְתֵּב כְּתָבָא — **and we will write a loan document.”** שְׁלַח לֵיהּ — **Rav Ashi**
sent to him: — “**Even me!**” Surely I am not suspect of denying a loan. Why
 do I need witnesses? שְׁלַח לֵיהּ — **Ravina sent to him:** — “**All the more so** are
 witnesses required in the case of my **master [Rav Ashi],** — דְּטָרִיד בְּגִירָסִיהּ — **because he is**
preoccupied with his studies, — מִשְׁתַּלְּי וְגוֹרֵם קִלְקָלָה לְעַצְמוֹ — **and he might thus forget** about the
 loan, **and then, by denying it, will cause a curse to fall upon me.”**

The Gemara cites a supporting Baraisa:

— שְׁלֹשָׁה צוֹעֲקִין וְאִינָן נֶעֱנִין — **There are three**
people who cry out but are not answered. — וְאֵלוֹ הֵן — **They are:** — מִי שֵׁישׁ לוֹ מְעוֹת וּמְלוּהָ —
one who has money and lends it without witnesses; — וְהַקּוֹנֵה אָדוֹן לְעַצְמוֹ —
one who acquires a master over himself; — וְמִי שֶׁאִשְׁתּוֹ מוֹשֶׁלֶת עָלָיו — **one whose wife rules**
over him.

The Gemara presents three explanations of the second category listed in the Baraisa:
 — מַאי הִיא — **what** — קוֹנֵה אָדוֹן לְעַצְמוֹ — The case of “**one who acquires a master over himself,**”
is it? — תּוֹלָה נְכָסָיו בְּנִכְרֵי — **one** — אֵיכָא דְאָמְרֵי — **There are those who say** that this refers to
one who attributes his property to a non-Jew.

— הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לְבָנָיו בְּחַיָּו — **one who**
writes over his property to his children during his lifetime. — אֵיכָא דְאָמְרֵי — **There are those who say** that this refers to

— דְּבִישׁ לֵיהּ בְּהָא מְתָא — **one who is**
unsuccessful in one town — וְלֹא אָזִיל לְמִתָּא אַחֲרֵיתָא — **but does not move to a different town.**

שלחן ערוך (חושן משפט ע, א) - אסור להלוות בלא עדים, ואפילו לתלמיד חכם אלא אם כן הלוהו על המשכון, והמלוה בשטר משובח יותר, וכל המלוה בלא עדים עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול וגורם קללה לעצמו.

טעמים למנהג העולם

פלפולא חריפתא - לא סבירא ליה ריש לקיש הך דלפני עור וטעמיה דסבר דלא אמרה תורה אלא העור באותה שעה שנותן לפניו המכשול כפשטיה דקרא... ונפקא מינא אי ההוא גברא בעי למיקם בגורם קללה דלא הוה עובר על דברי חכמים... אבל רבינו גם הרי"ף השמיטו לדרב ולדרבינא ומסתברא שסברתם לפסוק כרב ודריש לקיש להוסיף בא.

ערך שי - לולי לשון הפוסקים יש לומר דזה לשון הגמרא, כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים עובר... רק מי שיש לו מעות מיוחדין להלותן ורגיל בכך בין הרבה פעמים יזדמן ליה שיכפור אבל מי שאין לו מעות מיוחד לכך רק מלוה באקראי לא חשו. [ועי' רש"ש].

דברי מלכיאל (ד, קלו) - יש יסוד למנהג זה על פי מה שכתב הריטב"א במגילה (כת). שהאיסור להלות בלא עדים הוא רק ממדת חסידות ולא מן הדין. ונראה ראייה לדבריו מהא דבבא מציעא שם שאמרו לרב אשי דרבינא מקיים כל מילי דרבנן וניסה אותו בדבר זה, וקשה איך עלה על דעת רב אשי שרבינא יעבור על איסור גמור וכי מה בין זה לבשר עוף בחלב או לטלטל בכרמלית. [ועי' מהרש"ג (ב, ק)]. [ויש להוסיף שגם מהברייתא משמע דג' דברים אלו הם מעשה חסידות].

ערוך השלחן (ס, א) - משום דמכירין זה את זה ונאמנין זה לזה ויודע המלוה שלא ישכח ולא יכפור לו.

מקצוע בתורה (הובא ביביע אומר ז, ז) - הא דלא קאמר רבינא שיעבור על לפני עור משום דלגבי רעים אהובים כרבינא ורב אשי איכא תקנתא אם ישכח רב אשי ימחול לו רבינא מחילה גמורה, ורק יגרום קללה לעצמו בעצם התביעה. [ועי' דברי משפט ח"ז עמ' רעט איך מהני מחילה. ועי' פרי חיים (ח"ג עמ' של)].

פרעתי

לחם משנה (הל' הלואה ב, ז) - מאי שכתב [רש"י] שעולה על רוחו לכפור לאו למימרא דברשע יעשה כן דאטו ברשיעי עסקינן אלא יש לומר דחיישינן שאם לא ילוהו בעדים ישכח הדבר שהלוהו וישבע ולפי דעתו הוא אמת שהרי אינו מזכיר אבל כשיש עדים אף על פי שלא יזכור על כרחיה יפרע ולא ישבע.

כנסת הגדולה (הגהות הטור א) - אף על גב דנפסקה הלכה כמאן דאמר דאין צריך לפרעו בעדים לא אתי למימר פרעתי דחושב הוא דצריך להביא עדים ולא כולי עלמא דינא גמירי... ואף על פי ששם לא הלוה לו אלא בשטר מדת חסידות הוא דעבד.

תומים - כל החשש הוא אולי ישכח ויאמר איני יודע... ולכן אם הלוהו בלי עדים יטעון איני יודע אם הלויתני ופטור, מה שאין כן במלוהו בעדים אם יטעון איני יודע אם פרעתי יהיה מחויב לשלם. [ועי' אולם המשפט].

שטר וכתב ידו

סמ"ע (ע, ד) - משובח יותר. משום דבהלואתו על המשכון אכתי יש קללה קצת כשהן חלוקין כמה הלוה עליו, מה שאין כן כשהלוה בשטר דהכל רואין הסך שכתב בו ויודעין ברור שחייב לו, והפרעון הוא טענה גרועה דאם כן שטרו בידו מאי בעי. ש"ך (ע, ב) - ולפי זה משמע דהוא הדין כתב יד, אבל בתשובת מהרשד"ם כתב דדוקא שטר אבל לא כתב יד.

חשן אהרן - יש לומר דהרי"ף והטור יסברו באמת דרשאי להלות גם בכתב ידו [כמו שכתב הלחם משנה דחייב לשלם אם יטעון איני יודע אם פרעתי].

אהבת חסד (א, ח) - יתן לו שטר חוב או על כל פנים כתיבת ידו.

הלואה לאור ההלכה (ז, ט) - טוב להנהיג לכתוב בנוסח השטר נאמנות, דהיינו שיכתוב בשטר שאני הלוה מקבל עלי ועל באי כחי להאמין למלוה ולבאי כחו בכל הכתוב בשטר. [ועי' יביע אומר (ז, ז)].

יביע אומר (ז, ז) - הא ודאי שאם מניח אצלו שיק על חשבון ההלוואה שיוכל אחר כך לגבות בו אין בזה שום חשש.